

ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ І ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ

У статті з'ясовано основні теоретичні підходи до поняття й суті екологічного законодавства та їх вплив на сучасне його розуміння як комплексної галузі, що інтегрує в своїй системі природоохоронне, природоресурсне й антропоохоронне законодавство.

Ключові слова: екологічне законодавство, система екологічного законодавства, природоохоронне законодавство, природоресурсне законодавство, антропоохоронне законодавство.

I. Вступ

В еколого-правовій доктрині однією із суперечливих проблем традиційно можна вважати визначення поняття “екологічне законодавство”. Незважаючи на те, що багато аспектів зазначеної проблеми висвітлено в правовій доктрині, зокрема, у наукових працях В.І. Андрейцева, А.П. Гетьмана, В.В. Костицького, Н.Р. Малишевої, Ю.С. Шемшученка та інших, обрана тема статті не втрачає своєї актуальності, адже від розуміння таких дефініцій, як “поняття”, “суть”, “зміст екологічного законодавства” постають проблеми правового наповнення, правозастосування та ефективності цього законодавства, особливо в світлі загострення екологічної кризи.

II. Постановка завдання

Мета статті – з'ясувати поняття екологічного законодавства в контексті досягнень доктрини екологічного права та проблем його законодавчого визначення.

Завдання статті:

- з'ясувати науково-теоретичні погляди на проблему поняття екологічного законодавства;
- проаналізувати норми сучасного екологічного законодавства для того, щоб виявити законодавчий підхід до його розуміння та суті.

III. Результати

Вихідний термін “екологічне законодавство” несе в собі змістовне навантаження двох дефініцій, зокрема, “законодавство” та “екологічне”. Щодо проблеми поняття “екологічне законодавство” крізь призму загальнотеоретичного та законодавчого підходу до розуміння “законодавство”, то вона була висвітлена в попередніх публікаціях [1], в результаті чого було зроблено висновок, що екологічне законодавство є системною сукупністю всіх нормативно-правових актів, які регулюють певну групу специфічних відно-

син – екологічні відносини. Проте дослідження правової природи поняття “екологічне законодавство” залишається неповним без з'ясування його іншої важливої термінологічної складової – “екологічне”.

Визначення поняття “екологічне законодавство” в нормативно-правових актах України не міститься, воно є лише доктринальним, проте такий термін використовується, наприклад, у нормах Законів України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000–2015 роки” від 21.09.2000 р. [2], “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 08.02.1995 р. [3]; Основних напрямках державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених Постановою Верховної Ради України від 05.03.1998 р. [4] тощо.

Водночас у змісті нормативно-правових актів системи екологічного законодавства та деяких інших галузей спостерігається вільне поводження з термінологічною назвою галузі законодавства, яка регулює екологічні відносини. Так, поряд із поняттям “екологічне законодавство” зустрічаються поняття “природоохоронне законодавство” [5–8], “законодавство про охорону навколишнього природного середовища” [9], “природоохоронне та природноресурсове законодавство” [10]. Більше того, у змісті одного й того самого нормативно-правового акта (навіть в одній статті) використовуються різні терміни. Так, зокрема, у ст. 1, 2, п. “в” ч. 1 ст. 13, п. “ж” ч. 2 ст. 14, п. “в” ч. 1 ст. 47 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” вводиться поняття “законодавство про охорону навколишнього природного середовища”, а в уже згаданій ст. 47 (ч. 6) зустрічаємо “природоохоронне законодавство”. У нормах Закону України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000–2015 роки” міститься поняття “еколо-

гічне законодавство”, а в розділі 1 самої Програми, крім зазначеного терміна, зустрічається термін “природоохоронне законодавство”. Таке вільне законодавче використання термінологічної назви галузі законодавства, яке регулює екологічні відносини, дає підстави нам зробити висновок, що зазначені поняття вживаються як тотожні, проте, на наш погляд, це є невиправданим, що, в першу чергу, ускладнює практику правозастосування.

Термін “екологічне” походить від терміна “екологія”, який визначається як “частина біології (біоекологія) як науки, яка вивчає відносини організмів між собою та навколишнім середовищем” [11, с. 93]. Як наука екологія проходить процес диференціації на ряд наукових галузей [12, с. 16]. Серед них виокремлюється соціальна екологія [11, с. 94], складовою якої є правова екологія як сукупність норм, які регулюють суспільні відносини у сфері взаємодії суспільства та природи [13, с. 2]. Проявом правової екології, як підкреслює В.В. Петров, є екологічне право як сукупність норм, які регулюють екологічні відносини у сфері взаємодії суспільства та природи [13, с. 2]. Такі норми знаходять своє зовнішнє втілення у відповідній галузі законодавства.

З огляду на те, що визначення сфери правового регулювання є одним із головних критеріїв об’єднання нормативних правових актів у галузі законодавства [14, с. 328–329; 15, с. 182], останні, як зазначає С.С. Алексєєв, можуть: 1) відповідати основним чи комплексним галузям права; 2) не відповідати підрозділам у праві, являючи собою інкорпоративне зібрання актів, які об’єднуються тільки за предметним та цільовим критерієм [16, с. 217–218].

Провідні правники-екологи зазначають, що екологічне законодавство відповідає галузі екологічного права, оскільки виникло на одній основі – правового регулювання відносин у сфері взаємодії суспільства та навколишнього природного середовища – при достатньо вираженій зацікавленості держави в регулюванні цього специфічного виду суспільних відносин. Так, Ю.С. Шемшученко підкреслює, що розвинутій галузі права відповідає однойменна та в основному така сама за ступенем розвитку галузь законодавства й навпаки [17, с. 77]. Подібної думки дотримується В.В. Петров, який вважає, що в цілому правовий матеріал, який є в законодавстві, збігається із сукупністю норм, котрі входять до системи права [18, с. 48–49].

Хоча на сьогодні домінує погляд про існування саме екологічного законодавства в системі законодавства України як законодавчої бази відповідної галузі права України, якому сприяють як сучасні наукові ідеї, так і стан законодавства України в цій галузі,

вказані правові явища є різними і не збігаються за обсягом.

Сучасна назва зазначеної галузі права – екологічне право – та відповідно галузі законодавства – екологічне законодавство – набуває поширення в другій половині 80-х рр. ХХ ст. спочатку в наукових установах і навчальних закладах, у яких вони досліджувалися та вивчалися. До цього моменту воно пройшло довгий еволюційний процес свого становлення та розвитку, який вплинув на формування і зміст сучасного поняття екологічного законодавства. Отже, з виникненням ідеї про інтеграцію галузей, які регулюють відносини у сфері взаємодії суспільства та навколишнього природного середовища, постали питання про назву такої галузі, її розвиток, місце в системі законодавства, його внутрішньогалузеву систему тощо, стосовно яких не було досягнуто єдності. Проте, незважаючи на це, вперше в юридичній науці обґрунтовувалася самостійність двох комплексних інтегрованих галузей права – природоресурсного та природоохоронного права. Це стало передумовою для подальшої розробки наукою теоретичних проблем у відповідній галузі й формування комплексної інтегрованої галузі – екологічного права та відповідного законодавства.

При включенні нормативно-правових актів до системи екологічного законодавства необхідно враховувати критерій, який дає змогу визначити належність цього акта до відповідної галузі законодавства – предмет правового регулювання відповідної галузі права, який може бути окреслений у нормах самого акта чи впливати з його норм.

У зв’язку з тим, що в межах екологічного законодавства виокремлюється не одна підструктура, у науці існує два підходи до розвитку екологічного законодавства, а саме: диференційований та інтегрований. Диференційований підхід, який зумовлюється об’єктивною природною характеристикою, специфікою кожного об’єкта, його місцем в екосистемі й у сфері взаємодії із суспільством, полягає в необхідності пооб’єктного правового регулювання суспільних відносин із використання та охорони природних ресурсів. Відповідно до цього, специфічними є й суспільні відносини стосовно кожного природного об’єкта, у правовому регулюванні яких зацікавлена держава. Саме цим зумовлюється сучасна регламентація правового режиму земель, надр, вод, лісів, тваринного та рослинного світу тощо у формі окремих кодексів та законів. Але при певних особливостях, які притаманні окремим природним ресурсам, вони все ж залишаються складовими єдиної екологічної системи. На базі спільності предмета, принципів, методів правового регулювання, правових інститутів тощо, а також виходячи з необхідності ком-

плексного підходу до вирішення питань регулювання відносин у галузі природокористування, у структурі екологічного законодавства України виокремлюється природоресурсне законодавство.

Як комплексна галузь екологічне законодавство до своєї системи включає природоресурсне законодавство, яке реалізується через норми таких його окремих складових, як земельного, надрового, водного, лісового, фауністичного та іншого законодавства, і які, на думку С.С. Алексєєва, становлять "єдину правову сім'ю" [19, с. 202–207]. Відзначимо, що до складу екологічного законодавства входять не всі нормативно-правові акти зазначених галузей законодавства, а тільки ті, норми яких регулюють відносини у сфері використання й охорони природних об'єктів.

Починаючи з 1991 р., в Україні склався і застосовується значний комплекс природоресурсного законодавства. До нього належать природоресурсні кодекси України, зокрема: Земельний [20], Лісовий [21], Водний [22], Про надра [23], Закони України, зокрема: "Про тваринний світ" [24], "Про рослинний світ" [25] та інші нормативно-правові акти різної юридичної сили.

У науці існує й інша точка зору щодо природоресурсного законодавства та його ролі в структурі екологічного законодавства. Так, Б.Д. Ключінін висловлює думку про те, що природоресурсні галузі законодавства і права не можуть бути визнані підгалузями природоресурсового чи екологічного законодавства, оскільки мають свою специфіку й розвиваються як самостійні галузі [26, с. 31]. З такою думкою можна не погодитись, адже ніщо не заважає природоресурсним галузям одночасно мати статус окремих галузей і бути складовою екологічного законодавства. На наш погляд, нормативно-правові акти природоресурсних галузей законодавства, які встановлюють правовий режим окремого природного об'єкта і які містять норми про його охорону, можна розглядати актами як окремої відповідної галузі законодавства, так і природоресурсного законодавства як комплексної галузі, а отже, й екологічного законодавства як супергалузі. Крім того, оскільки земля, її надра, води, ліси, тваринний світ тощо є найважливішими природними об'єктами навколишнього природного середовища, то, звичайно, екологічні відносини, які виникають у процесі використання й охорони цих об'єктів, регулюються як нормами відповідної природоресурсної галузі, так і нормами природоохоронного права, адже охорона навколишнього природного середовища в природоресурсному законодавстві не головне, а додаткове завдання, котре впливає з необхідності раціонального використання природних ресурсів із ме-

тою задоволення потреб людей, охорони цих природних ресурсів.

Охоронними відносинами в природоресурсному законодавстві охоплюється не все навколишнє природне середовище, а тільки та його частина, яка є джерелом використання й пов'язана з експлуатацією. Тому в цьому випадку виникає необхідність підключати норми екологічного законодавства для охорони як окремих природних об'єктів, так і екосистеми в цілому.

Очевидно, що проблема охорони навколишнього природного середовища не може бути всебічно вирішена природоресурсними галузями українського законодавства, оскільки вона є комплексною, охоплює й такі аспекти суспільних відносин, які перебувають поза сферою регулювання згаданих галузей законодавства. Зокрема, безпосереднім змістом екологічних відносин охоплюються не лише відносини з використання й охорони природних об'єктів, а й охорони всього навколишнього природного середовища як цілісної системи. Тому виник інтегрований підхід у рамках екологічного законодавства, згідно з яким навколишнє природне середовище виступає єдиним об'єктом правового регулювання, що зумовлений внутрішнім взаємозв'язком і взаємозумовленістю процесів, явищ та елементів.

За законами розвитку природи, зміна стану земель, вод, лісів тощо спричиняє відповідні зміни в усьому природному навколишньому середовищі. Щоб врахувати ці взаємозв'язки, потрібні єдині принципи й правовий механізм регулювання суспільних екологічних відносин, які закріплені в нормативно-правових актах комплексного (інтеграційного) характеру. Крім того, у сфері взаємодії суспільства й навколишнього природного середовища існує багато проблем, які не можуть бути вирішені галузевим законодавством: земельним, надровим, водним, лісовим тощо. Тому в межах екологічного законодавства зумовлюється існування так званого природоохоронного законодавства як його складової, основною метою якого є охорона навколишнього природного середовища. Головними нормативно-правовими актами природоохоронного права є Закони України "Про охорону навколишнього природного середовища" [9], "Про природно-заповідний фонд України" [27], "Про екологічну експертизу" [28], "Про охорону атмосферного повітря" [29] та ін.

Починаючи з прийняття Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25.06.1991 р., сучасне екологічне законодавство України характеризується його принциповим оновленням і бурхливим розвитком; має свої особливості та тенденції розвитку. Із цього моменту починається новий етап у розвитку екологічного

законодавства та закладаються основи формування сучасної комплексної інтегрованої галузі законодавства. Визначення у ст. 2 цього Закону того, що “відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища в Україні регулюються *цим Законом*, а також *розроблюваними відповідно до нього* земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством” (курсив наш. – *Т.Д.*) дає підстави стверджувати про центральне місце цього Закону в системі національного екологічного законодавства та, по суті, отримання статусу базового “системоутворювального акта” [30, с. 226; 31, с. 377] у цій галузі. Більше того, закріпленням зазначеного положення та визначенням у ст. 5 розширеного переліку об’єктів, які підлягають правовій охороні, було законодавчо закладено основи інтегрованого та диференційованого підходів до врегулювання екологічних відносин, що вплинуло на подальший розвиток системи екологічного законодавства як комплексної інтегрованої галузі. Так, зазначивши серед об’єктів правової охорони навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, Закон уперше закріпив інтегрований напрям у правовому регулюванні екологічних відносин. Поряд із цим, визначивши серед об’єктів правової охорони природні ресурси як залучені в господарський обіг, так і не використовувані в народному господарстві, Закон заклав основи подальшого розвитку диференційованому напрямку (природоресурсного підходу) у системі екологічного законодавства України.

Надзвичайно важливо констатувати той факт, що вперше в Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища” в центрі уваги законодавець поставив людину, життя та здоров’я якої підлягає державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки (ст. 5). Закріплення такого постулату свідчить про змінений акцент у змісті екологічних відносин, де людина постає не тільки як суб’єкт цих відносин, а і як об’єкт негативного впливу й об’єкт екологічних відносин.

З розглянутого можна зробити висновок про те, що розвиток екологічного законодавства як системи передбачає розвиток його пріоритетних напрямів, що засвідчує якість його нового змісту – закріплення широкого спектра екологічних прав людини і громадянина, та формування його нової складової, яка регулює специфічні відносини стосовно забезпечення екологічної безпеки, зокрема антропоохоронне законодавство (право екологічної безпеки). Стосовно

цього В.І. Андрейцев доводить положення про формування нормативно-правових заasad права екологічної безпеки [32, с. 332]. Така позиція автора є досить прогресивною в осмисленні підходів до врегулювання екологічних відносин та їх класифікації, до розуміння екологічного законодавства і його компонентів тощо. В.І. Андрейцев серед екологічних відносин, які регулюються нормами екологічного законодавства, справедливо виокремлює, крім загальноприйнятих природоохоронних та природоресурсних відносин, відносини щодо забезпечення екологічної безпеки. На думку автора, необхідне заперечення цих відносин у наукових дослідженнях та існування інших застарілих штамів і стереотипів щодо цієї проблеми гальмують прогрес правового регулювання, від чого “страждає еколого-правова наука, кодифікація законодавства, біднішає практика його застосування, а відтак, страждає сама людина, яка позбавлена юридичної можливості захистити суб’єктивне право на екологічну безпеку” [32, с. 17–18].

Отже, екологічне законодавство України як комплексна інтегрована галузь являє собою складну систему і складається не тільки з природоресурсного та природоохоронного законодавства, а й з антропоохоронного законодавства. Консолідація зазначених галузей законодавства в комплексній галузі зумовлюється, перш за все, діалектичним зв’язком суспільних відносин у сфері взаємодії суспільства та навколишнього природного середовища: охорони навколишнього природного середовища, використання й охорони природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки [33, с. 69].

IV. Висновки

Отже, виділення екологічного законодавства як комплексної галузі, що об’єднує декілька галузей законодавства, які паралельно виступають як складові системи екологічного законодавства, є новим етапом у розвитку екологічної науки. Різні групи екологічних відносин тісно переплітаються, а отже, їх регулювання є взаємопов’язаним. Зміст положень нормативно-правових актів системи екологічного законодавства характеризується процесом насичення охоронними нормами, який є об’єктивним процесом зрощування в одній системі нормативно-правових актів різної спрямованості (природоохоронних, забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища). Причину такої ситуації можна вбачати в тому, що “в деяких випадках надзвичайно важко, якщо взагалі можливо, відокремити земельно-правове регулювання від регулювання природоохоронних, антропоохоронних відносин” [33, с. 69].

Консолідація природоресурсного, природоохоронного й антропоохоронного законо-

давства зумовлюється діалектичним зв'язком суспільних відносин у сфері взаємодії суспільства та навколишнього природного середовища: природокористування, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки, у зв'язку із чим у структурі екологічного законодавства виокремлюються три підструктури, а в науці висуваються різні підходи до розвитку екологічного законодавства. Взаємодія суспільства та навколишнього природного середовища йде різними, але тісними та нерозривно пов'язаними шляхами (природокористування, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки). Проте можна говорити й про об'єктивні чинники об'єднання в єдину комплексну галузь екологічного законодавства, які полягають, по-перше, у тому, що екологічне законодавство зумовлено об'єктивними законами розвитку єдиної екологічної системи, які мають природний характер та впливають на його стан (як передбачувані, так і непередбачувані, внаслідок яких можуть виникнути екологічні відносини, пов'язані з відтворенням природних об'єктів, запобіганням негативним наслідкам у навколишньому природному середовищі, ліквідації таких наслідків тощо, які необхідно врегулювати, у тому числі законодавчо); по-друге, екологічне законодавство виражає об'єктивні закони розвитку єдиної екологічної системи та пристосоване до існуючого стану навколишнього природного середовища (необхідність урегулювання єдиних відносин, які виникають у сфері взаємодії суспільства та навколишнього природного середовища).

Отже, на підставі аналізу теоретичних поглядів, законодавства та власних міркувань можна надати сучасне поняття екологічного законодавства у вузькому значенні, яке являє собою комплексну галузь законодавства України як сукупність нормативно-правових актів диференційованого й інтегрованого характеру, що за змістом утворюють правову спільність (комплекс) екологічних норм антропоохоронного, природоохоронного та природоресурсного законодавства, заснованих на конституційних нормах і збагачених якісно новим змістом у світлі політичних, економічних, соціальних, правових та інших змін, з метою забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, збереження й відтворення природних ресурсів.

Список використаної літератури

1. Діденко Т.І. Поняття екологічного законодавства: загальнотеоретичний підхід / Т.І. Діденко // Держава та регіони. Серія: Право. – 2012. – № 2. – С. 139–142.
2. Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки : Закон України від 21.09.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – Ст. 405.
3. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : Закон України від 08.02.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 12. – Ст. 81.
4. Основні напрями державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 38–39. – Ст. 248.
5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року від 21.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.
6. Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 500.
7. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50. – Ст. 435.
8. Про основи містобудування : Закон України від 16.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – Ст. 683.
9. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
10. Про концепцію збереження біологічного різноманіття України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.1997 р. № 439 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=439-97-%EF>.
11. Экологический словарь / [авт.-сост.: С. Делятицкий, И. Зайонц, Л. Чертков, В. Экзарьян]. – М. : Конкорд Лтд–Экопром, 1993. – 202 с.
12. Реймерс Н.Ф. Экология (теории, законы, правила принципы и гипотезы) / Н.Ф. Реймерс. – М. : Россия молодая, 1994. – 367 с.
13. Петров В.В. Экологическое право России : учебник для вузов / В.В. Петров. – М. : БЕК, 1995. – 557 с.
14. Проблемы общей теории права и государства : учебник для вузов / под общ. ред. члена-кор. РАН, д-ра юрид. наук В.С. Нерсисянца. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1999. – 832 с.
15. Теория права и государства : учебник для вузов / под ред. Г.Н. Манова. – М. : БЕК, 1996. – 336 с.

16. Алексеев С.С. Общая теория права : курс лекций : в 2 т. / С.С. Алексеев. – М. : Юридическая литература. – 1982. – Т. 2. – 360 с.
17. Шемшученко Ю.С. Правовые проблемы экологии / Ю.С. Шемшученко. – К. : Наук. думка, 1989. – 232 с.
18. Петров В.В. Экология и право : [монография] / В.В. Петров. – М. : Юрид. лит., 1981. – 224 с.
19. Алексеев С.С. Структура советского права / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1975. – 264 с.
20. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
21. Лісовий кодекс України в ред. від 08.02.2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 11. – Ст. 691.
22. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189.
23. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
24. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. // Голос України. – 2002. – № 9 (2760). – С. 11–13.
25. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 18. – Ст. 775.
26. Проблемы теории аграрного, природо-ресурсового и экологического права и методика преподавания в юридических вузах России аграрно-правовых и эколого-правовых дисциплин : материалы международного научно-методологического семинара / [материалы подготовили Г.Е. Быстров, Т.С. Бакунина] // Государство и право. – 1999. – № 7. – С. 14–47.
27. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
28. Про екологічну експертизу : Закон України від 09.02.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8. – Ст. 54.
29. Про охорону атмосферного повітря : Закон України в редакції від 21.06.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 252.
30. Костицький В.В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка (Економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні) : [монографія] / В.В. Костицький. – К. : ІЗП і ПЗ, 2003. – 772 с.
31. Шемшученко Ю.С. На перехресті століть. Вибрані праці Ю.С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2010. – 608 с.
32. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки : навч. та наук.-практ. посіб. / В.І. Андрейцев. – К. : Знання-Прес, 2002. – 332 с.
33. Мірошніченко А.М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні / А.М. Мірошніченко. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Алерта : КНТ : ЦУЛ, 2010. – 270 с.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2013.

Диденко Т.И. Понятие экологического законодательства: теоретический аспект и законодательное определение

В статье исследуются основные теоретические подходы к понятию и сущности экологического законодательства и их влияние на современное его понимание как комплексной отрасли, которая интегрирует в своей системе природоохранительное, природоресурсное и антропоохранительное законодательство.

Ключевые слова: экологическое законодательство, система экологического законодательства, природоохранительное законодательство, природоресурсное законодательство, антропоохранительное законодательство.

Didenko T. The definition of ecological legislation: theoretical approach and legislative determination

The article investigated the scientific approaches to the concept of the ecological legislation and their influence on modern interpretation of the ecological legislation as a comprehensive branch which integrates the nature protection legislation, the natural resource legislation, the anthroposecurity legislation in its system.

Key words: the ecological legislation, system of the ecological legislation, the nature protection legislation, the natural and resource legislation, the anthroposecurity legislation.